

Näide intallatsioonisarnasest ruumist: Schnell'i park valges. Illustratsioon: Ulla Männi

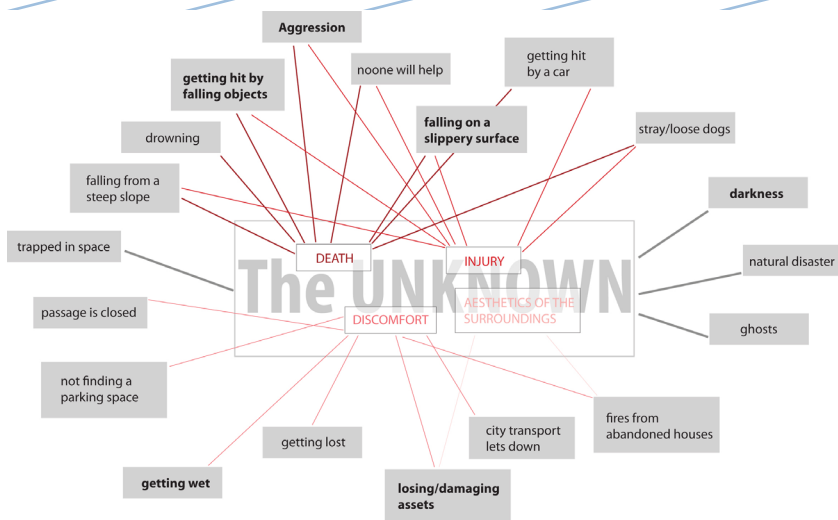
KES TAHAB SAADA JULGEKS LINNAKODANIKUKS?

ULLA MÄNNI, urbanist

Tallinna kesklinnast¹ võib leida mitmeid kasutuna seisvaid krunte ja maad, mis on suuremal või väiksemal määral kaotanud otstarbe ning jäänud seetõttu inimtühjaks. Valiku, milline osa linnast leiab kasutust ning milline jääb hoole- tusse, teeme aktiivsete ruumikasutajatena ise. Hea ja halva või ohtliku koha äratundmine käib linnaeluga kursisolijatel kiiresti ja intuiitivselt ning tihti ei pöörata sellele valikule suurt tähelepanu. Sellised tühimid linnaruumi struk- tuuris õõnestavad aga oluliselt keskkonna kvaliteeti ning seetõttu on oluline mõista põhjuseid, mis peituvad nende otsuste taga.

Üheks oluliseks teguriks ruumiliste valikute tegemisel on hirm. Eesti Kunsti- akadeemia urbanistika magistritöös läbi viidud uuring näitas, et sagedaim, mida Tallinna linnaruumis tuntakse, on hirm kallaletungi ees, millele järgne- vad hirm kaotada või lõhkuda oma vara, hirm kukkuvate objektide (eeskätt kevadised jääpurikad) ees ning pimedusehirm. Need on vaid mõned näited hirmude koguhulgast, mis inimeste käitumist suunavad.

1. Kõnealune magistritöö tegeleb Tallinna kesklinna- ga, et töö raames käsitle- tavat linnaruumi piiritleda. Kesklinn on valitud asustus- tiheduse ja suuresti varieeruva karakteri tõttu.

Hirmude koguhulk. Joonis: Ulla Männi

Paljud nendest hirmukogemustest on tõesti teatud situatsioonides õigustatud ning kahtlemata on hirmutunne inimese kestmise tugisammas, mis takistab iseenda suhtes hoolimatut käitumist ega lase adrenaliinil meid liigselt juhtida. Siiski, kas kõik hirmud linnaruumis on alati põhjendatud?

Kaasaegsed linnad püüdlevad üldistatult turvalisema ja mugavama tuleviku poole ning selle tõttu kaotatakse ühiskasutatava ruumi kujundamises tihti kõikide ohtude ilmingud. Olulisimaks linna turvalisust tõstvaks strateegiaks on juba viimased viiskümmend aastat *Crime Prevention Through Environmental Design*², mis tegeleb linnaruumi kujundamisega, viies ohtude ilmumise võimaluse ruumikujunduse võtetega miinimumini. Praktika on näidanud, et ohu elimineerimine muudab ruumi tõepoolest turvalisemaks, kuid selle hinnaks võib olla linnaelaniku võõrandumine oma kaasasündinud tajudesüsteemist. Üdini kaitstud elukeskkonnas kaotatakse ühtlasi ka võimalus õppida vahetust kogemusest. Selle asemel kasvab tendents usaldada väljakujunenud ühiskondlikke harjumusi ja arvamusi ka riskide hindamisel. Ühiskond vajab nii-öelda raputamist – uusi võimalusi vahetuteks kogemusteks, mis suunaksid objektiivselt tähelepanu tänasele hetkele ja linnaruumiga seotud kinnistunud hirmude ümberhindamise vajadusele.

2. www.cpted.net

Kui mõelda hirmu olemusele, siis on see varasemale kogemusele või arusaamale tuginev oletus, et teatud eeltingimuste täitumisel on olukord potentsiaalselt ohtlik. Arusaamad tulenevad aga kuuldud lugudest, meediakajastustest ning muudest vahendatud allikatest, mis on tõe kandmisel tugevasti mõjutavad. Nii muutuvadki ohu hindamise tajutavad kriteeriumid järjest tundlikumaks, isegi kui käegakatsutavat ohtu veel silmapiiril ei ole. Võib öelda, et hirm, just kaasaegse elukeskkonna kontekstis, on tihti illusoorne ja vaid kaudselt tõelise ohuga seotud.

Illusiooni kaotamiseks tuleb paljastada hirmu petlik olemus. Freudi võõrastavuse (*uncanny*) teooria³ on samuti seotud meie minevikus läbielatudga – teooria terminoloogias on võõrastav miski, mida me peame jubedaks või ebanumavaks, kuid samas põnevaks ning mida tunneme ära tänu oma varasemale hirmukogemusele. Sellised olukorrad eksisteerivad iseseisvalt, kuid neid on võimalik ka taastoota, luues teatud ebakindla keskkonna, milles reaalsuse ja fantaasia piir on hägune. Hirmude linnaruumist kaotamise asemel võiks ühe võimalusena probleemi lahendamise nimel neid hoopis võimendada, et suunata tähelepanu liigse kartlikkuse küsimusele ja pakkuda soovijatele võimalust oma hirmudega ohutust kaugusest silmitsi seista. Võttes kasutusele probleemsed linnaruumi osad, pakkusin magistritöös välja installatsiooni-sarnased „koolitusruumid“, millest igaüks keskendub erinevale hirmule ja pakub võimalust hirmudele õpetlikul ja enneolematul, vahest ka lõbusal viisil, vastu seista. Ruumi kujundamisel on oluline arvestada, et interaktiivsus jätkaks kasutajatele valiku „koolituses“ osaleda või sellest hoiduda – alles peab jääma ka võimalus mööduda projektist turvalisest kaugusest.

3. Freud, S; *The Uncanny*; 1919, allalaetav siit: web.mit.edu/allanmc/www/freud1.pdf

Nii võiks näiteks kallaletungihirmuga võidelda tehniliku, tuntavalt ohtliku ruumiga, mis jätab hämaras mulje jälgitavusest. Lähemal vaatlusel ja päevavalges selguks aga pettuse olemus, mis suunab kogetud tundeid ümber hindama.

Selleks, et antud õpetlikul ruumil oleks püsiv mõju inimeste teadvusele ja teadlikkusele, on oluline tagada sekkumise pikaajalisus. Kõnealusel ruumis toimuv peab olema pikema ajaperioodi jooksul jälgitud ning tulemused dokumenteeritud. Alles siis, kui installatsiooni planeeritud eluiga saab läbi, on vaatlustulemuste põhjal võimalik teha konkreetse ruumi kasutusega seotud

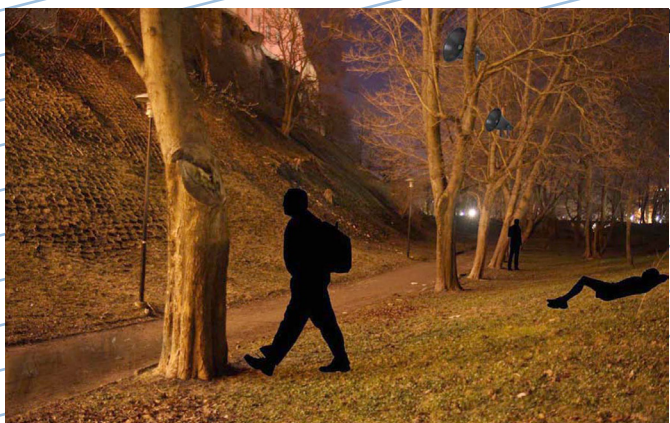
KOOLIS

Protsessi etapid. Joonis: Ulla Männi

järeldusi ja pakkuda välja parim võimalik lahendus kõnealuse koha püsivaks täitmiseks. Testprojektide tulemuslikkuse korral saab luubi alla võtta ka muid linnaruumi osi, lähtuvalt konkreetse koha poolt soodustatud hirmutunnetest ja ruumi-elementidest.

Kirjeldataud pikaajalise protsessi käigus läbitakse hirmu teadvustamise ning sellega võitlemise faasid, mille tulemuseks on uus, põhjalikult läbimõeldud ja analüüsitud lahendus. Süsteem kujutab endast teekonda, mille lõppu jõudnud linnaelanikke premeeritakse hirmudest võitu saamise eest parema linnaruumiga. Viimase ruumisekkumise olemus ei pea enam olema otseselt esialgse installatsiooniga seotud ning see võib endast kujutada mistahes objekti, sest esimese installatsiooni kaugemaks eesmärgiks on hirmust jagusaamine, mis lõpetab õppetunnid. Võib ennustada, et püsivaks lahenduseks saab olla nii maja, roheala kui ka näiteks uus installatsioon, mis tegeleb järgmise kerkinud probleemiga, kuid kindel saab selles olla alles siis, kui hirmukoolitus on rakendust leidnud. Nii üksahaaval linnahirme seljatades, on võimalik linnast tühimikke kustutada ning vaikselt ja järjepidevalt liikuda turvalisema elukeskkonna suunas.

Näide installatsioonisarnasest ruumist. Schnelli park pimedas.
Illustratsioon: Ulla Männi

ARTIKLI ALUSEKS ON AUTORI
MAGISTRITÖÖ URBANISTIKAS
„FACING FEARS IN TALLINN“,
EESTI KUNSTIAKADEEMIA, 2013.